

NOTAT

Til: KLD, Klima og Miljødepartementet
Kopi: -
Fra: NILU-Norsk Institutt for Luftforskning
Dato: Kjeller, 11. Januar 2019
Ref.: TEG-Innspill KLD 2019

Innspill til arbeidet med kulturminnemeldingen 2019

v/Terje Grøntoft, Seniorforsker, NILU-Norsk Institutt for Luftforskning.

Et viktig mål ved forvaltningen av kulturminner er best mulig bevaring med riktig konserveringsinnsats og lavest mulig kostnader.

NILU foreslår derfor at et sentralt forskningstema for norske kulturminner bør være:

«Forbyggende konservering: Systematisk forskning, utredning og iverksetting av metoder og tiltak, i samarbeid mellom kulturinstitusjoner og forskning.»

Begrunnelse:

Kulturminners verdi avhenger av vår kunnskap om dem. Kunnskapen er en del av vår samfunnsforståelse og beriker våre liv. For å kunne formidle dette må kulturminnene bevares best mulig. Kunnskap og gjenstander må «pleies» for å beholde sin «formidlingskraft». Humanistisk forskning bidrar til utvikling av kulturell forståelse og tolking. Naturvitenskap bidrar til analyse av «materielle spor» og til å sikre og bevare gjenstander. Naturkunnskapen må også betraktes som en del av vår «kulturelle kapital».

Forskning for bedre bevaring av kulturarv er tematisk mangfoldig, med hensyn til blant annet geografi, gjenstanders størrelse og materialer. Det kan dreie seg om kulturlandskaper eller bymiljøer, eller større eller mindre «ting» av stor betydning, som arkeologiske gjenstander og biologiske spor. Mulighetene til å analysere materiale(r) og anvende nye bevaringsmetoder blir stadig flere.

Forebyggende bevaring og tilknyttet forskning er en viktig del av bevaringsarbeidet. Alle gjenstander brytes gradvis ned. Eldre gjenstander blir ofte behandlet for best mulig konservering når de kommer til en samling. Jo langsommere nedbrytningen skjer jo lavere blir kostnadene til senere konserveringsbehandlinger, og jo lenger rekker konserveringsbudsjettene. Dette er viktig i en

situasjon med betydelig etterslep i vedlikeholdet av våre kulturminner, og det er vanskelig å ta skikkelig vare på alt. Det er som regel billigere å forbygge enn å «reparere».

NILU-Norsk Institutt for Luftforskning jobber med å forstå kulturminners nedbrytning i miljøet og hvordan dette kan forebygges best (og billigst) mulig. Vi har laget et modellverktøy (MilKul: <http://milkul.nilu.no/>) som kombinerer historisk kunnskap om tilstanden til gjenstander med kunnskap om miljøet og nedbrytningsmekanismer. Modellverktøyet kan hjelpe til med å systematisere kunnskap om gjenstanders tilstand og nedbrytning, og forutsi virkningen av forebyggende tiltak og miljøforbedringer(endringer), som kan forlenge konserveringsintervaller og redusere kostander.

Fagpersoner har utbredt kunnskapen om skaderisiko, nedbrytning og konserveringsbehov. Utfra trusselbildet for norske kulturminner, kunne mye vinnes på å ta i bruk verktøy som systematiserer denne kunnskapen i større grad. Metodikken er generell, men bør brukes først der nytten er størst: antakelig der tilstandsendringen og miljøtrusselen er størst. For eksempel for:

- Gjenstander med mangelfull konservering og/eller i mangelfulle oppbevaringssituasjoner, på grunn av ressursmangel, og som derfor kan tapes.
- Gjenstander som er utsatt for særlig stor og kanskje usikker og økende miljørisiko. (blant annet på grunn av klimaendringer)

Det er naturlig å ta utgangspunkt i prioriteringer som gjøres av Riksantikvaren, kulturarvinstitusjoner, og andre som har spesiell kunnskap om kulturminnene.

Slik systematisering av bevaringskunnskap og tilstandsframskrivning, kan vise hvordan forskning kan fylle kunnskapsmangler og styrke bevaringen. For eksempel om skader og nedbrytning (spesielle nedbrytningsmekanismer) og relevante konserverings(vedlikeholds)-metoder. Dette kan knyttes til beregninger av forventede tilstandsforbedringer og kostnadsinnsparinger.

Et sentralt poeng med slik forskningsinnsats er å kombinere naturvitenskap og konserveringskunnskap for å forstå miljøpåvirkninger og forbedre konserveringsmetoder, for å oppnå bedre bevaring til lavere kostnad.

Bedre samarbeid mellom forskere, konservator og kulturarvinstitusjoner kan gi bedre prioriteringer og mer kostnadseffektiv forebyggende bevaring – og dermed sikre mer av våre kulturminner for kommende generasjoner.